

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

— Óvodások és a média világa

1. Mit jelent a reprezentáció?

Reprezentáció vagy valóság?

A valóságot látom a képernyőn?

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

- A médiareprezentáció a világ jelenségeinek, történéseinek, illetve az egyes társadalmi csoportoknak a tömegkommunikáció eszközeivel történő megjelenítése.
- Mit lát a kamera? Mit mutat a kamera? Olyan, mintha egy papírlátcsővön keresztül szemlélnénk a világot: mindig csak azt a szűk perspektívát látjuk, amerre néz a látcső.
- A médiareprezentáció a valóság valamilyen eszköz segítségével történő bemutatása, soha nem a valóság maga. A valóság tökéletes leképezése, az objektív vagy realista ábrázolás alig valósítható meg.
- „A kisgyerekek úgy érzékelik a televíziót, mint az egyszerű, leplezetlen igazságot arról, ami a való világban történik. A médiakutatók kimutatták, hogy a nagyon kicsi (3 évesnél fiatalabb) gyerekek valóban mágikus ablakként kezelik a televíziót, de ahogy elkezdi a kognitív fejlődés, egyre szkeptikusabbak lesznek a médiaüzenetek szó szerinti valóságával kapcsolatban, és már jobban meg tudják különböztetni a valóságot a képzelettől.” (Taylor és Howell, 1973 idézi W. James Potter (2015) Médiaműveltség. Wolters Kluwer. p. 165)
- „A kutatók **felnőtt átértékelésnek** nevezték el az átállást a mágikus ablak képzetéről a konkrét valóságra a médiaüzenetek értelmezésében.... Bizonyítást nyert azonban, hogy nem mindenki alkalmaz felnőtt átértékelést 12 éves korára. Van der Voort (1986) kimutatta, hogy bár a 9-12 éves gyerekek egyre kevésbé érzékelik valóságként a kitalált történeteket megjelenítő műsorokat, az úgynevezett reality műsorok esetében azonban nem volt változás az észlelésükben.”- vagyis valóságként észlelték. (W. James Potter (2015) Médiaműveltség. Wolters Kluwer. p.165)

www.gamma.app

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

— Óvodások és a média világa

2. Hogyan viszonyul a gyermek a reprezentációhoz?

Megijed-e a gyermek, ha
megjelenik a képernyőn a cápa?

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

www.gamma.app

- Az **ÁBRÁZOLÁS** minőségétől függ a gyermek viszonyulása: megijed vagy nem, lenyűgözi, amit lát vagy nem stb.
- Az **ÁBRÁZOLÁS** a megjelenítés minősége, az, ahogyan a média ábrázolja azt, amit megjelenít (amilyen minősítésekkel és szövegkörnyezetben jelennek meg az ábrázolt dolgok).
- A média nemcsak reprezentál, hanem ábrázol is, pl. kameraállítás, világítás, vágás, animáció, montázs stb.
- Az ábrázolás eszközei: képek, színek, beállítás, hangok, szimbólumok.
- A gyerekek a médiában megjelenő képekre valós félelemmel reagálhatnak a realiztikus ábrázolásnak és a mágikus gondolkodásuknak köszönhetően.
- Fontos tudatosítani és vizsgálni azt, ahogyan a média egy-egy (társadalmi) problémát vagy csoportot ábrázol, pl. a hiszti célravezető, csokit elcsenni ér stb.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

— Óvodások és a média világa

3. Milyen problémákkal szembesül a gyermek a médiareprezentáció értelmezése során?

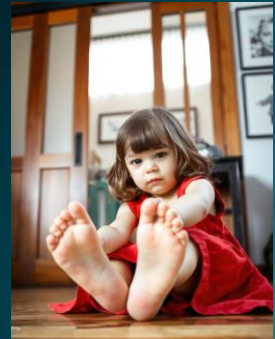
Hogyan képes befogadni az óvodáskorú gyermek a mozgóképet?

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

- Az óvodáskorú gyermek kognitív sajátosságai:
- Nem értelmezi megfelelően a perspektívákat: közeli, távoli.
- Képtelen a perspektívaváltásra - nem tudja a másik helyébe képzelni magát (mit láthat ő abból a perspektívából).
- Nem rendelkezik tárgyállandóság-tudattal.
- Nem ismeri fel a kauzalitást (ki mit, miért tesz?).
- Nem ismeri fel az időrendet (mi történt először, másodszer, harmadszor stb.).
- Nem érti meg a párhuzamos narratívát (pl. párhuzamos montázs).
- Barnett és Ceci (2002) memóriafeldolgozás-elméletükben a transzfertávolságot úgy határozzák meg, mint a jelekben és a kontextusban végbemenő változás mértékét, ami a bevézés és az előhívás között végbemegy. A tanulási transzfer a legnagyobb kihívást akkor jelenti, amikor a **tanulás és az előhívás közötti különbség a legnagyobb** (Barnett és Ceci, 2002). A képernyőről való információfeldolgozás során megfigyelték, hogy mind tartalmi, mind kontextusbeli változáson esett át az információ a bevézés és a felidézés között, azaz a transzfertávolság mind a tartalmat, mind a kontextust átalakította, ezért nem emlékeztek megfelelően a gyermekek arra, mit is láttak. Például a 2D-s forrásból (tablet) történő tanulás és a valós 3D-s világban való alkalmazás kontextuális váltásnak minősül, melyben nem tudták megfelelően alkalmazni a képernyőről tanultakat a gyermekek (Kálózi-Szabó & Szőke-Milinte 2024:206).

www.gamma.app

Barnett, S. M., & Ceci, S. J. (2002). When and where do we apply what we learn?: A taxonomy for far transfer. *Psychological Bulletin, 128*(4), 612–637.

Kálózi-Szabó Csilla-Szőke-Milinte Enikő (2024) A digitális világ hatása az óvodáskorú gyermekekre. In: Szőke-Milinte Enikő szerk. *Az információs műveltség pedagógiája*. Szaktudás Kiadó Ház, 2014.

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

Óvodások és a média világa

4. Hogyan lehet támogatni a mozgóképi befogadást?

Hogyan nő meg egy pillanat alatt az egyik szereplő szeme?

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

- Közös megbeszéléssel, ismétlődő kérdések tisztázásával, előkészítő beszélgetésekkel a mozgókép érthetőbbé tehető az óvodások számára.
- A képernyőn megjelenő kép szerkesztett, kiválasztott.
- Képkocka + képkocka=történet
- Párhuzamos történet - párhuzamos montázs
- A kamera helyzete, a képkivágás, a felvétel hossza meghatározza mit mutat meg a mozgókép készítője és miként értelmezi azt a befogadó.
- Gestalt hatás: a hiányzó mozzanatok a befogadó elképzeli, tapasztalataival kiegészíti
- Perceptuális pszichológia: nem számít, mire összpontosítjuk a figyelmünket, az mindig egy nagyobb kontextusba ágyazódik
- A tapasztalatok értelmezéséhez egyszerre van szükség a nagy egészre és az egyes részekre való odafigyelésre
- Óvodásokkal egy kamera segítségével el lehet végezni azokat a gyakorlatokat, amelyek a közelítés, távolítás és a különböző kameraállások látószögét mutatják be.
- Melyik a nagyobb?
- Fontos, hogy a gyermeknek valóságélményt biztosítsunk ahhoz, hogy eldönthesse a mozgóképi reprezentáció és a valóság közötti kapcsolatot.

www.gamma.app

Szöke-Milinte Enikő (2025) A tanulástámogatás neuropedagógiája. In: Pedagógiai összhangzattan. Liceum Kiadó. Eger.
<https://doi.org/10.46403/Pedagogiaosszhangzattan.2025.355>

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

— Óvodások és a média világa

5. Milyen hatása van a gyermeki ábrázolásra és viselkedésre a túlsok médiatartalomnak?

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

- A túl sok külső reprezentáció korlátozza a belső képkészítést, a fantáziáját: már nem képzei el, inkább a készen kapott képekhez ragaszkodik.
- A túl sok digitális reprezentáció akadályozhatja a gyermek **saját ábrázolótevékenységét**: soha nem tudja „elég tökéletesen” ábrázolni, amit szeretne lerajzolni.
- **Kliséket kezd követni: a királykisasszony csak olyan lehet, mint a Disney-filmekben.**
- **A gyermek ízlését, az általa követett normákat és értékeket a médiában ábrázolt tartalom fogja meghatározni** (pl. a tehén lila, rózsaszín nyúl).
- A szerepjátékok segítségével tapasztalhatja meg a gyermek a valóság és a képzelet megkülönböztetését.
- Szorongást váltanak ki, félelmet keltenek a gyermek számára feldolgozhatatlan vagy nem gyermeknek való tartalmak. Pl. Transformers.

www.gamma.app

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

Óvodások és a média világa

6. Miért és miként ábrázol a gyermek?

Van-e csúnya gyermekrajz?

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

A gyermeki (vizuális, mozgásos, hangos stb.) ábrázolás az önkifejezés, az alkotás, a kreativitás eszköze.

A gyermekek a fejlődésük során szabadon és kreatívan jelenítik meg a világot rajz, játék, mozgás, hang segítségével.

Pl. éneket „komponál”, táncol, rajzol, alkot.

Az ábrázolás eszközeit a gyermek szabadon használja belső képei kifejezésére, ezért a gyermeki gondolkodás fejlődése az ábrázoló tevékenységekben tetten érhető. Így a gyermekrajzok esztétikája nemcsak a vizuális ábrázolás kritériumai szerint ítélni lehet meg, hanem az ábrázolás minősége szerint is.

Pedagógiai alapelv: A vizuális ábrázolás és önkifejezés motiválása.

www.gamma.app

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

— Óvodások és a média világa

7. Mit jelent a DEEPPFAKE?

Milyen, gyermekek
jogait sértő
formái lehetnek?

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

- „A deepfake digitálismédia-manipulációt jelent: ultrarealisztikus, a gépi tanulással létrehozott hamis videó, amelynek a szereplői olyan dolgokat tehetnek vagy mondhatnak, amit a valóságban soha nem tennének vagy mondanának.”

Dobber, Tom et al. (2020) Do (Microtargeted) Deepfakes Have Real Effects on Political Attitudes? The International Journal of Press/Politics, vol. 26, no. 15, pp. 1–23.

- A gyermekről kitett fotót illetéktelenek eltulajdoníthatják, mesterséges intelligencia segítségével felhasználhatják.
- Játék vagy „fake” jelenség?

www.gamma.app

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

Óvodások és a média világa

8. Elhiszem, mert látom?

Milyen képességekkel kell rendelkezünk ahhoz, hogy eldönthessük, igaz vagy hamis, amit látunk?

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

- A technikai úton rögzített képekkel történő kommunikációban a valóságreprodukció és a közlés egyszerre, egymástól elválaszthatatlanul van jelen.
- A deepfake eszköztára a legfőbb vizuális realitástámaszunkat teszi próbára: nehéz eldönteni, higgyünk-e a szemünknek.
- 2019 és 2020 között a deepfake-ek száma 14678-ról 100 000 000 videóra nőtt ami 68020-szoros növekedést jelent.
- Center for Humans and Machines (Max-Planck Institute for Human Development): az emberek bíznak a képességeikben, hogy felismerik a deepfake-et, de ez a magabiztosság nem bizonyult helyesnek a valóságos helyzetekben.
- Amikor az emberek a percepciók képességeikre támaszkodtak (hallás, látás) nem tudták megbízhatóan felismerni a deepfake-et.

www.freepik.com

Köbis, Nils & Starke, Christopher & Soraperra, Ivan (2021) The Psychology of Deepfakes. People can't reliably detect deepfakes but are overconfident in their abilities. Psychology Today.2.

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

Óvodások és a média világa

**9. Kinek hiszek, amikor a
gyermeknevelésről van szó?
Mely gyermeknevelési tanácsot
fogadom meg?**

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

- „...ha a befogadó ember által vélt igazságot a technológiai tényekkel, adatokkal támasztja alá egy olyan közegben, helyzetben és észlelésen keresztül, amely felé a befogadó aktuálisan bizalmat érez, akkor hitelesnek tartja majd azt.”

Keleti Arthur 2023: Nem minden az, aminek látszódnia akar – a deepfake és a hitelesség jelene és jövője. In: Aczél Petra – Veszelszki Ágnes (szerk.): Deepfake: a valótlan valóság. Budapest: Gondolat Kiadó. 61–77.

- Elfogadja a tanácsát a reels videós „szakértőnek”?

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

Óvodások és a média világa

10. Milyen médiatartalom ajánlott az óvodáskorú gyermek számára?

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság közös projektje.

MÉDIAPEDAGÓGIA AZ ÓVODÁBAN

Óvodáskorú gyermekek számára az a mozgóképes tartalom (mese és animáció) befogadható, melyben az arányokat tiszteletben tartják, illetve kiemelt szempont a narratíva követhetősége.

Az animációs film a filmművészet birodalmának különleges tartománya: a rajzfilm, a bábfilm és az árnyékfilm közös neve, amelyben a mozgatás különféle technikai eljárásait alkalmazzák az alkotók.

1968-tól a sorozatok valóságos reneszánsza kezdődött és tartott az ezredfordulóig, ám ezek bár esztétikai és filmes szempontból jelentős alkotások, nem gyermekek befogadóképességéhez illeszkedő tartalmak (pl. Frakk, a macskák réme; Kukori és Kotkoda; dr. Bubó *Kérem a következőt* sorozat).

1978-ban Jankovics Marcell útjára indította a főként felnőtteknek szóló *Magyar népmesék* sorozatot, melyek egyes részei óvodáskorban is megfelelő tartalmak (pl. A béka, a kolbász és az egér).

A '80-as években több összefüggő történetű sorozat és egész estés rajzfilm készült, amelyek főként idősebb gyermekeket szólítják meg. Pl. Dargay Attila: **Vuk, A nagy ho-ho-horgász**; Tóth Pál: **Mátyás, az igazságos**; Jankovics Marcell: **Mondák a magyar történelemből**; ifj. Ujváry László: **Mesék Mátyás királyról**

Az óvodások számára is befogadható alkotások: Szabó Szabolcs, Haui József: **Vízipók-csodapók**; Mirr-Murr, a kandúr; Mekk Elek, az ezermester; Kockásfülű nyúl.

A legkülönbébb ábrázolási technikákkal készült sorozatokból, nagycsoportosoknak az ábrázolási technikák kipróbálására alkalmas alkotások:

- gyurma: Cakó Ferenc: *Zénó*
- tárgymozgatásos : Varga Csaba: *Székénymesék*
- rajzos: Dargay Attila: *Pom-pom meséi*

Az Óvodai nevelés Alapprogramjába beilleszthető a gyermeki ábrázolás és önkifejezés egyik lehetséges eszközeként a közös mozgóképes tartalomkészítés pl. a gyurmafigura története.